

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

***Vadlīnijas paaugstinātas bīstamības objekta
Rūpniecisko avāriju novēršanas programmas
sagatavošanai un noformēšanai***

(redakcija 01.2021)

Rīga, 2021. gads

SATURS

1	Ievads	3
1.1	Vadlīniju mērķi, uzdevumi	3
1.2	Terminu skaidrojums	3
1.3	Lietotie un ieteicamie saīsinājumi un abreviatūras	4
2	Normatīvā bāze	5
2.1	SEVESO III direktīva	5
2.2	Nacionālie normatīvie akti	5
2.2.1	Drošības pārvaldība	6
2.2.2	Civilā aizsardzība	6
2.2.3	Ugunsdrošība	6
2.2.4	Vides aizsardzība	6
2.2.5	Darba aizsardzība	7
2.3	Uzņēmumam saistošo prasību identifikācija	7
2.3.1	Esošajiem uzņēmumiem	7
2.3.2	Saimnieciskās darbības iecerēm un jauniem uzņēmumiem	8
2.3.3	Paaugstinātas bīstamības objekta kategorijas noteikšana	9
3	RANP izstrādes un izvērtēšanas procedūra	11
3.1	Iesaistītās puses un to atbildība	12
3.2	Iesniegums par bīstamajām vielām objektā	12
3.3	RANP izstrāde un izvērtēšana	14
3.4	RANP aktualizācija	14
4	RANP struktūra un iekļaujamā informācija	16
4.1	Ieteicamā RANP struktūra	16
4.2	RANP pievienojamie pielikumi	27
4.3	Ieteikumi avārijas kaitīgo seku izplatības noteikšanai	28
5	Sabiedrība ar ieinteresētajām pusēm	31
5.1	Sabiedrības informēšana	31
5.2	Teritorijas izmantošanas aprobežojumu noteikšana un ievērošana	31
5.3	Darbības ar potenciālajiem Domino efekta avāriju gadījumiem	32

1 IEVADS

1.1 Vadlīniju mērķi, uzdevumi

Mūsdienu sabiedrībā ir liels pieprasījums pēc dažādām ķīmiskajām vielām un produktiem, kas tiek lietoti gan rūpnieciskām vajadzībām, gan mājsaimniecībās. Liela daļa no tām tiek klasificētas kā bīstamās ķīmiskās vielas, kurām piemīt dažāda veida bīstamās īpašības. Nepareiza vai nekontrolēta ķīmisko vielu apsaimniekošana ir novedusi pie vairākām lielām avārijām, kas ir radījušas lielus postījumus un prasījušas daudzu cilvēku dzīvības.

Lielu avāriju, kurās ir iesaistītas bīstamās ķīmiskās vielas, iespējamības mazināšanai Eiropas Savienībā un Latvijā ir izstrādāta virkne normatīvo aktu, kas reglamentē darbības ar bīstamajām ķīmiskajām vielām.

Vadlīnijas izstrādātas ar mērķi izskaidrot uzņēmumu atbildīgajām personām, kas nodarbojas ar bīstamo ķīmisko vielu ražošanu, pārstrādi, uzglabāšanu un pārkraušanu, normatīvās prasības, kas reglamentē šādu darbību rūpnieciskā riska pārvaldību. Vadlīniju lietošana neatceļ nepieciešamību iepazīties un zināt uzņēmumam saistošo normatīvo aktu tekstu un prasības.

Vadlīnijas ietver norādes par šādu objektu klasifikāciju, lai noteiktu atbilstību A, B vai C kategorijas paaugstinātas bīstamības objekta statusam civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas plānošanas un īstenošanas normatīvo aktu izpratnē. Katrai bīstamības kategorijai LR normatīvajos aktos ir noteikts, kādi dokumenti tiek izstrādāti un iesniegti valsts pārraudzības institūcijās. A un B kategorijas paaugstinātas bīstamības objektiem ir izstrādātas atsevišķas vadlīnijas. Šīs vadlīnijas apraksta procedūru, kas jāievēro B kategorijas paaugstinātas bīstamības objektiem, kuriem jāizstrādā rūpniecisko avāriju novēršanas programma.

Vadlīnijas ietver terminu un definīciju skaidrojumu, normatīvo aktu prasību izskaidrojumu, procedūras izklāstu un rekomendācijas par prasīto dokumentu saturu un tajos iekļaujamās informācijas atspoguļojumu. Atsevišķa vadlīniju sadaļa ir veltīta paaugstinātas bīstamības uzņēmumu komunikācijai ar ieinteresētajām pusēm, saistībā ar sabiedrības informēšanu par objekta bīstamību, teritorijas izmantošanas plānošanu un rīcībām Domino efekta avāriju iespējamības mazināšanai.

1.2 Terminu skaidrojums

atbildīgā persona – viena vai vairākas fiziskās vai juridiskās personas, kuras norīko objekta īpašnieks, valdītājs vai lietotājs un kuras pārvalda objektu vai iekārtu, ja tām ir tiesības pieņemt lēmumus par objekta vai iekārtas ekspluatācijas sākšanu, ekspluatāciju (tai skaitā tehnisko apkopi, atjaunošanu, pārbūvi vai citām izmaiņām ekspluatācijas gaitā) vai ekspluatācijas apturēšanu. *Pienākumu un atbildības sadalījums rūpniecisko avāriju pārvaldības jomā var būt noteikts rīkojumos, darba līgumos, amata aprakstos u.c. iekšējā dokumentācijā.*

rūpnieciska avārija – notikums, ko izraisa nekontrolējamas vai nekontrolētas norises tādu objektu ekspluatācijas laikā, uz kuriem attiecas šie noteikumi, piemēram, liela apjoma emisija, ugunsgrēks vai eksplozija, kas uzreiz vai pēc kāda laika pašā objektā vai ārpus tā nopietni apdraud cilvēku veselību vai vidi un kas saistīts ar vienu vai vairākām bīstamām vielām.

liela rūpnieciskā avārija – MK Noteikumu Nr. 131. kontekstā tiek uzskatīts identisks jēdzienam rūpnieciska avārija. Par lielām (rūpnieciskām) avārijām uzskatāmas, galvenokārt, tādas, kas atbilst Ministru kabineta 2016. gada 1. marta noteikumu Nr. 131 “Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi” 8. pielikumā norādītajiem kritērijiem.

Identificējot lielas rūpnieciskās avārijas objektā vēlams izvērtēt vienā kravas automašīnā, iekrāvējā, dzelzceļa vagonā esošās bīstamās vielas termisko sadalīšanos, lielākās uzpildes un noliešanas iekārtas un lielāko pārsūkņēšanas un savienojošo cauruļvadu pārrāvumu un dzelzceļa cisternas, autocisternas un bīstamo vielu uzglabāšanas spiedieniekārtas tvertnes vai rezervuāra (ar lielāko tilpumu, ar lielāko apvaļņoto laukumu) sabrukumu, vai lielu bojājumu.

blakusobjekts – objekts, kuram tā atrašanās dēļ cita objekta vai iekārtas tuvumā ir **paaugstināts** rūpnieciskās avārijas risks vai iespējamās smagākas rūpnieciskās avārijas sekas. *Jēdziens saistīts ar domino efekta avāriju risku. Blakusobjektus saistībā ar domino efekta avāriju iespējamību iedala – domino efekta avāriju izraisītajos objektos un domino efekta avārijā iesaistītajos objektos.*

Domino efekta avāriju izraisošais objekts – objekts, kura tehnoloģiskajās iekārtās potenciāli iespējamās lielas rūpnieciskās avārijas rezultātā (primārā avārija) var izraisīties tehnoloģisko iekārtu avārija (sekundārā avārija) blakusobjektos.

Domino efekta avārijā iesaistītais objekts – ir objekts, kurā blakusobjektā notikusi primārā domino efekta avārija izraisa objekta tehnoloģisko iekārtu sekundāro avāriju.

Tālākais avāriju seku iedarbības attālums – sekas, kas aprēķinātas tādām riska scenārijiem, kura realizācijas gadījumā, pie nelabvēlīgākajiem avārijas attīstības apstākļiem, avāriju kaitīgās iedarbības sekas var izplatīties vistālāk.

Avāriju kaitīgā iedarbība – MK Noteikumu Nr. 131. kontekstā par avāriju kaitīgās iedarbības zemāko robežvērtību tiek pieņemta cilvēku 1% letalitāte (pirmā upura līmenis), ko var izraisīt siltuma starojums, pārspiediens un toksiskās vielas doza.

Sliktākais avārijas scenārijs – scenārijs, kura realizācijas gadījumā ir iespējams lielākais apdraudēto cilvēku skaits. Sliktākajam scenārijam ir raksturīgi pieņemt visu avārijas seku ietekmējošo faktoru “sliktākās” vērtības vai nosacījumus. Biežāk par sliktāko scenāriju pieņem avāriju ar vislielākajām kaitīgās iedarbības zonām.

1.3 Lietotie un ieteicamie saīsinājumi un abreviatūras

- RVP – Reģionālā vides pārvalde
- VPVB – Vides pārraudzības valsts birojs
- VUGD – Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests
- VVD – Valsts vides dienests
- VDI – Valsts darba inspekcija
- PTAC – Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
- MK – Ministru kabinets
- RANP – Rūpniecisko avāriju novēršanas programma
- TDPS – Tehnoloģiskā drošu pārvaldības sistēma

2 **NORMATĪVĀ BĀZE**

Uzņēmumiem, kas nodarbojas vai plāno veikt darbības ar bīstamām ķīmiskajām vielām ir jāpārziņina plašs ES un Latvijas normatīvo aktu spektrs. Darbībām ar bīstamām ķīmiskām vielām saistošas ir prasības, ko nosaka normatīvi par:

- ķīmisko vielu klasifikāciju un marķēšanu;
- darba aizsardzību un bīstamām iekārtām;
- ietekmes uz vidi novērtēšanu;
- prasībām, veicot piesārņojošās darbības ;
- prasībām, veicot darbības ar bīstamām kravām objektā;
- specifiskiem vides aizsardzības jautājumiem, tai skaitā, atkritumu apsaimniekošanu, prasībām naftas bāzēm u.tml.;
- ugunsdrošību;
- rūpniecisko avāriju riska pārvaldību;
- civilo aizsardzību;
- teritoriju attīstības plānošanu.

Ņemot vērā bīstamo ķīmisko vielu īpašības un to uzglabāšanas daudzumu objekta teritorijā, atbilstoši 2017. gada 19. septembra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 563 "Paaugstinātas bīstamības objektu apzināšanas un noteikšanas, kā arī civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas plānošanas un īstenošanas kārtība" (turpmāk MK noteikumi Nr. 563), uzņēmumus, kuri veic darbības ar bīstamām ķīmiskām vielām iedala 3 paaugstinātas bīstamības objektu kategorijās – A, B un C.

2.1 **SEVESO III direktīva**

Pirmā SEVESO direktīva (82/501/EEK) tika pieņemta 1982. gadā. Tās mērķis bija samazināt lielu rūpniecisko avāriju iespējamību un avārijas sekas radītā kaitējuma nozīmību. Pirmā SEVESO direktīva tika nosaukta Itālijas pilsētas Seveso vārdā, kurā 1976. gadā notika liela apjoma ķīmiska avārija. Pirmā SEVESO direktīva bija spēkā līdz 1996. gadam. 2000 gadu sākumā, Latvijai gatavojoties iestāties Eiropas Savienībā, Latvijas likumdošanā pakāpeniski tika adaptēti ES kopējie regulējošie dokumenti. SEVESO II (96/82/EK) direktīvas prasības Latvijas likumdošanā tika ieviestas ar MK Noteikumiem Nr. 259 (19.06.2001).

Savukārt SEVESO III direktīvu (2012/18/ES) apstiprināja 2012. gadā. Jaunās direktīvas nepieciešamību noteica vairāki faktori:

- SEVESO II direktīvas mērķi kopumā bija sasniegti;
- Bija jāpielāgo Direktīvas prasības ar Savienības vielu un maisījumu klasifikācijas sistēmas izmaiņām;
- Bija jāadaptē jaunās (Seveso III) direktīvas prasības par informatīvā materiāla pieejamību "internetā" un DP un RANP publisko apspriešanu;
- SEVESO II direktīvā tika uzsākti un SEVESO III direktīvā nostiprināti aktīvās Tehnoloģiskā drošuma pārvaldības sistēmas izveides un pilnveidošanas principi darbībām ar bīstamajām ķīmiskajām vielām un maisījumiem paaugstinātas bīstamības uzņēmumos.

2.2 **Nacionālie normatīvie akti**

Savukārt SEVESO III direktīvas prasības Latvijā ieviestas ar 2016. gada 1. marta Ministru Kabineta Noteikumiem Nr. 131 "Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi" (turpmāk MK noteikumi Nr. 131).

Paaugstinātas bīstamības objektiem ir saistošas arī citas normatīvo aktu prasības un vides, darba drošības, ugunsdrošības un citas jomas ir cieši saistītas ar drošības pārvaldību objektā. Tālākajās apakšnodaļās uzskaitīti būtiskākie normatīvie akti, kas bieži vien saistoši paaugstinātas bīstamības objektiem.

2.2.1 Drošības pārvaldība

- Teritorijas attīstības plānošanas likums ;
- Aizsargjoslu likums;
- MK Noteikumi Nr. 156. "Noteikumi par drošības konsultantu (padomnieku) norīkošanu, to profesionālo kvalifikāciju un darbību bīstamo kravu pārvadājumu jomā" (21.02.2006.);
- Likums Par bīstamo iekārtu tehnisko uzraudzību;
- MK Noteikumi Nr. 384 "Noteikumi par bīstamajām iekārtām" (07.11.2000.);
- MK Noteikumi Nr. 1320 "Noteikumi par bīstamo iekārtu reģistrāciju" (17.11.2009.);
- MK Noteikumi Nr. 113 "Kravas celtņu tehniskās uzraudzības kārtība" (09.02.2010.);
- MK Noteikumi Nr. 500 "Noteikumi par transportējamām spiedieniekārtām" (28.06.2011.);
- MK Noteikumi Nr. 138 "Noteikumi par katliekārtu tehnisko uzraudzību" (16.02.2010.);
- MK noteikumi Nr. 526 „Darba aizsardzības prasības, lietojot darba aprīkojumu” (09.12.2002.)
- MK Noteikumi Nr. 535 "Bīstamo iekārtu avāriju izmeklēšanas kārtība" (14.07.2008.).

2.2.2 Civilā aizsardzība

- Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums;
- MK Noteikumi Nr. 46 "Paaugstinātas bīstamības objektu saraksts" (21.01.2021.);
- MK Noteikumi Nr. 716 Minimālās prasības obligātā civilās aizsardzības kursa saturam un nodarbināto civilās aizsardzības apmācības saturam (05.12.2017.);
- MK Noteikumi Nr. 658 "Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju" (07.11.2017.);
- MK Noteikumi Nr. 563 "Paaugstinātas bīstamības objektu apzināšanas un noteikšanas, kā arī civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas plānošanas un īstenošanas kārtība" (19.09.2017.);

2.2.3 Ugunsdrošība

- Ugunsdrošības un ugunsdzēsības likums;
- MK Noteikumi Nr. 238 "Ugunsdrošības noteikumi" (19.04.2016.);

2.2.4 Vides aizsardzība

- Vides aizsardzības likums;
- Likums "Par ietekmes uz vidi novērtējumu";
- MK Noteikumi Nr.1082 "Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai" (30.11.2010.);
- Ķīmisko vielu likums;
- MK noteikumiem Nr. 448 „Noteikumi par nepieciešamo izglītības līmeni personām, kuras veic uzņēmējdarbību ar ķīmiskajām vielām un ķīmiskajiem produktiem” (23.10.2001.);

- Atkritumu apsaimniekošanas likums.

2.2.5 Darba aizsardzība

- Darba aizsardzības likums;
- MK Noteikumi Nr. 749 "Apmācības kārtība darba aizsardzības jautājumos" (10.08.2010.);
- MK Noteikumi Nr. 713 "Noteikumi par kārtību, kādā nodrošina apmācību pirmās palīdzības sniegšanā, un pirmās palīdzības aptiecināšanas medicīnisko materiālu minimumu" (03.08.2010.);
- MK Noteikumi Nr. 950 "Nelaimes gadījumu darbā izmeklēšanas un uzskaites kārtība" (25.08.2009.);
- MK Noteikumi Nr. 219 "Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude" (10.03.2009.);
- MK Noteikumi Nr. 359 "Darba aizsardzības prasības darba vietās" (28.04.2009.);
- MK Noteikumi Nr. 660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība" (02.10.2007.);
- MK Noteikumi Nr. 325 "Darba aizsardzības prasības saskarē ar ķīmiskajām vielām darba vietās" (15.05.2007.);
- MK Noteikumi Nr. 99 "Noteikumi par komercdarbības veidiem, kuros darba devējs iesaista kompetentu institūciju" (08.02.2005.);
- MK Noteikumi Nr. 300 "Darba aizsardzības prasības darbā sprādzienbīstamā vidē" (10.06.2003.);
- MK Noteikumi Nr. 400 "Darba aizsardzības prasības drošības zīmju lietošanā" (03.09.2002.);
- MK Noteikumi Nr. 372 "Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus" (20.08.2002.).

Veicot darbības ar bīstamām ķīmiskām vielām, jāņem vērā prasības, ko izvirza:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Regula (EK) Nr. 1272/2008 par vielu un maisījumu klasificēšanu, marķēšanu un iepakojšanu, ar ko groza un atceļ Direktīvas 67/548/EEK un 1999/45/EK un groza Regulas (EK) Nr. 1907/2006 – jo tā nosaka KLASIFIKĀCIJU;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 18. decembra Regulu (EK) Nr. 1907/2006, kas attiecas uz ķīmikāliju reģistrēšanu, vērtēšanu, licencēšanu un ierobežošanu (REACH) - jo tā nosaka DROŠĪBAS DATU LAPAS;

Tāpat ekspluatējot un attīstot objektu, jāņem vērā vispārīgie Teritoriju plānošanas normatīvie akti un pašvaldību saistošie noteikumi.

Par uzņēmumam saistošo normatīvo aktu prasību apzināšanu un ievērošanu atbild uzņēmuma vadītājs, vai tā nozīmētā persona. Uzņēmumam aktuālos normatīvos aktus var meklēt www.likumi.lv.

2.3 Uzņēmumam saistošo prasību identifikācija

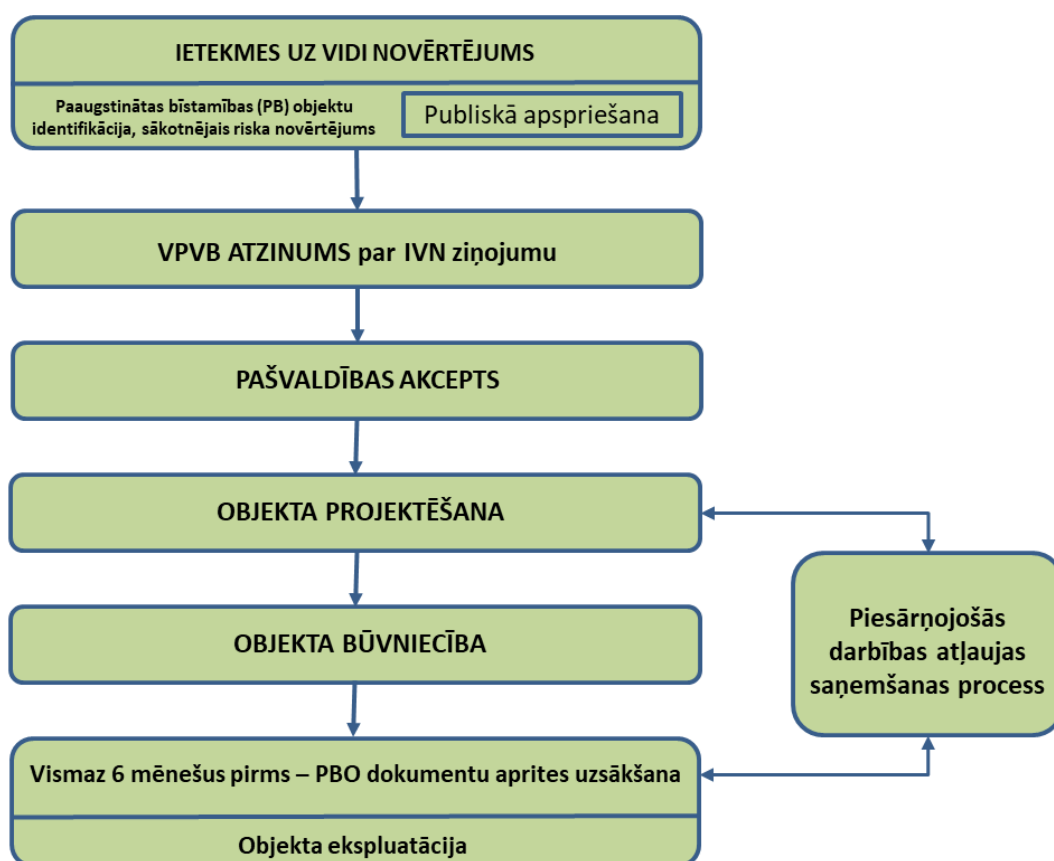
2.3.1 Esošajiem uzņēmumiem

Uzņēmumiem, kas ir saņēmuši savai darbībai atbilstošu piesārņojošo darbību atļauju un jau strādā, ir jāpārlicinās, vai kādā no viņu pārvaldībā esošajiem objektiem bīstamo vielu daudzums,

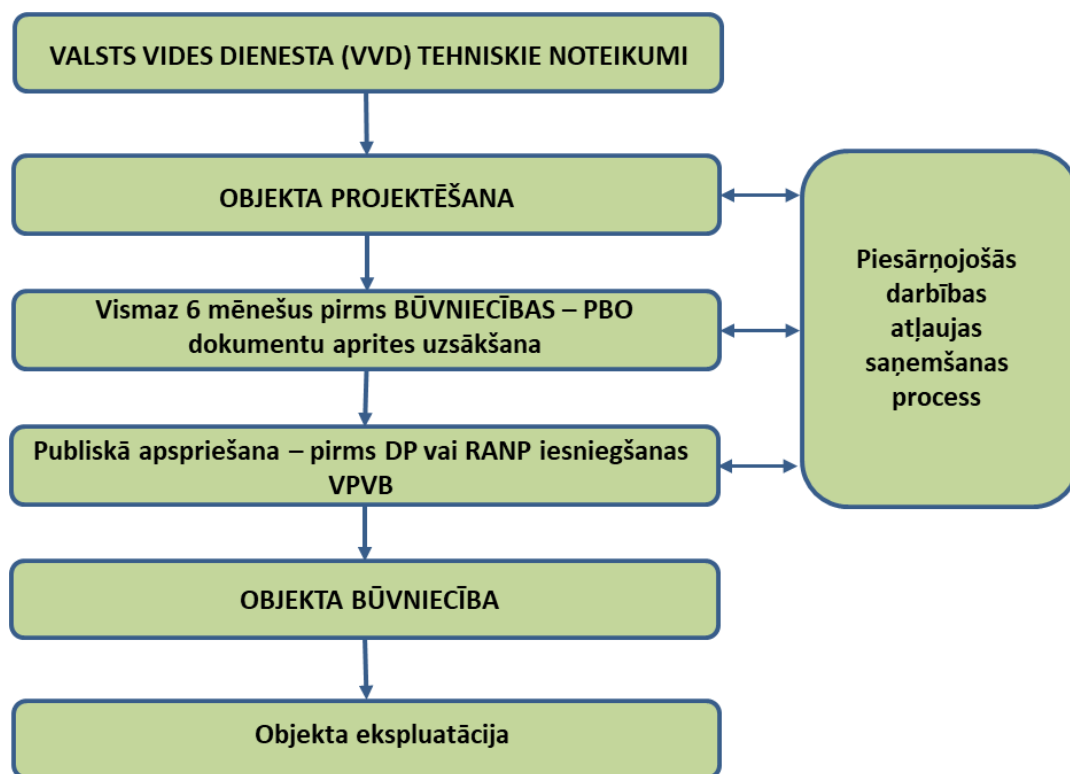
kas tur var vienlaicīgi uzglabāties, nepārsniedz kvalificējošo daudzumu, kā rezultātā objekts var tikt klasificēts par noteiktas kategorijas paaugstinātas bīstamības objektu.

2.3.2 Saimnieciskās darbības iecerēm un jauniem uzņēmumiem

- 1) Likuma "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" 4. pants nosaka ietekmes novērtējuma nepieciešamību, tai skaitā, ka ietekmes novērtējums ir nepieciešams paredzētajām darbībām, kurām var būt pārrobežu ietekme, kā arī šī likuma 11. pants, 1. un 2. pielikumā norādīti kritēriji, pēc kuriem nosakāmi objekti, kuriem veicami ietekmes uz vidi novērtējumi. Savukārt likuma "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" 20. pants nosaka paziņojumu sniegšanu un konsultāciju veikšanu attiecībā uz paredzētajām darbībām, kurām var būt pārrobežu ietekme. Tāpat likuma "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" IV nodaļa "Ietekmes novērtējuma veikšanas kārtība" ietver publisko apspriešanu.
- 2) Saimnieciskās darbības iecerēm un jauniem uzņēmumiem jānorāda, vai ir izstrādāts projekts, un, ja tas ir izstrādāts, jānorāda uz kādiem ugunsdrošības, darba, vides un civilās aizsardzības normatīvajiem aktiem, kas saistīti ar avāriju riska pārvaldību, tas pamatots;
- 3) Saimnieciskās darbības iecerēm un jauniem uzņēmumiem jānorāda, vai ir izstrādāts objekta civilās aizsardzības plāns. Civilās aizsardzības plāns jāsaņemas ar VUGD.

2.1. attēls. Paaugstinātas bīstamības objektu (PBO) identifikācija, publiskā apspriešana un dokumentu aprites uzsākšana, ja tiek veikts IVN.

2.2. attēls. Paaugstinātas bīstamības objektu (PBO) identifikācija, publiskā apspriešana un dokumentu aprites uzsākšana, ja IVN netiek veikts.

2.3.3 Paaugstinātas bīstamības objekta kategorijas noteikšana

Paaugstinātas bīstamības kategoriju nosaka pēc MK Noteikumos Nr. 563 norādītajiem kritērijiem.

A un B kategorijas paaugstinātas bīstamības objekti, kuriem jāizstrādā drošības pārskats vai rūpniecisko avāriju novēršanas programma, tiek identificēti pēc bīstamo vielu daudzuma kritērijiem, kas norādīti MK noteikumi Nr. 131 1. pielikumā.

A kategorijas paaugstinātas bīstamības objektiem (atbilstoši MK noteikumiem Nr. 131 – augstāka riska līmeņa objekti) Q kopējais ir vienāds vai lielāks par MK Noteikumu Nr. 131 1. pielikumā norādīto bīstamo vielu lielāko kvalificējošo daudzumu.

B kategorijas paaugstinātas bīstamības objektiem (atbilstoši MK noteikumiem Nr. 131 – zemāka riska līmeņa objekti) Q kopējais ir vienāds vai lielāks par MK Noteikumu Nr. 131 1. pielikumā norādīto bīstamo vielu mazāko kvalificējošo daudzumu, bet nesasniedz lielāko kvalificējošo daudzumu.

C kategorijas paaugstinātas bīstamības objekti tiek noteikti pēc MK Noteikumos Nr. 563 1. pielikumā norādītajiem bīstamo vielu kvalificējošiem daudzumiem, kas vienlaicīgi var atrasties objekta teritorijā.

Paaugstinātas bīstamības objektu sarakstu uztur un katru gadu aktualizē Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests.

Atbilstoši MK Noteikumu Nr. 131 prasībām, A kategorijas paaugstinātas bīstamības objektam ir:

- Jāiesniedz reģionālai vides pārvaldei iesniegums par bīstamajām vielām objektā;

- Jāizstrādā Drošības pārskats un jāiesniedz tas Vides pārraudzības valsts birojā izvērtēšanai;
- Jāizstrādā objekta Civilās aizsardzības plāns un tas jāiesniedz Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestam;
- Jāiesniedz informācija Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestam Ārpus objekta civilās aizsardzības plāna izstrādei.

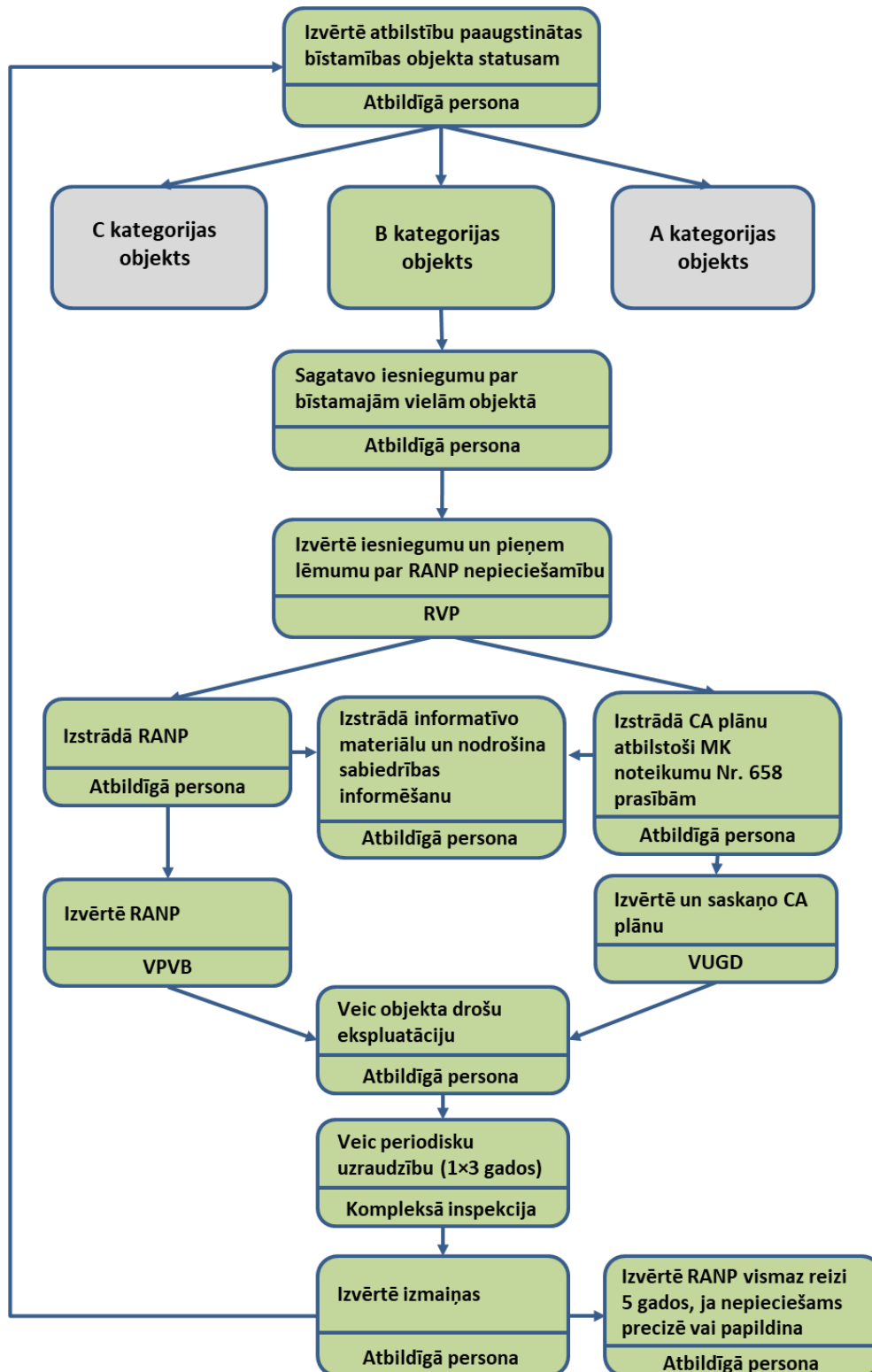
Atbilstoši MK Noteikumu Nr. 131 prasībām, B kategorijas paaugstinātas bīstamības objektam ir:

- Jāiesniedz reģionālai vides pārvaldei iesniegums par bīstamajām vielām objektā;
- Jāizstrādā Rūpniecisko avāriju novēršanas programma un jāiesniedz tā Vides pārraudzības valsts birojā izvērtēšanai.

B kategorijas paaugstinātas bīstamības objektam, atbilstoši 2017. gada 7. novembra MK noteikumiem Nr. 658 "Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju" papildus jāizstrādā Paaugstinātas bīstamības objekta civilās aizsardzības plāns un jāiesniedz tas Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestam saskaņošanai.

3 RANP IZSTRĀDES UN IZVĒRTĒŠANAS PROCEDŪRA

Ņemot vērā MK noteikumus Nr. 131 un MK noteikumus Nr. 563 aprakstītos kritērijus, Rūpniecisko avāriju novēršanas programma jā sagatavo B kategorijas paaugstinātas bīstamības objektam. Rūpniecisko avāriju novēršanas programmas (turpmāk RANP) sagatavošanas un izvērtēšanas kārtību nosaka MK noteikumi Nr. 131. Noteikumos aprakstītā kārtība grafiski attēlota 3.1. attēlā.

3.1. attēls. RANP izstrādes un izvērtēšanas procedūra

3.1 Iesaistītās puses un to atbildība

Galvenā atbildība par paaugstinātas bīstamības objekta darbības drošuma nodrošināšanu un rīcībām ārkārtas situācijās gulstas uz objekta pārvaldītāju vai tā norīkotajiem atbildīgajiem darbiniekiem, kas MK noteikumos Nr. 131, nosaukti par atbildīgo personu. Objekta atbildīgā persona atbild par:

- Saistošo normatīvo aktu prasību apzināšanu un atbilstības nodrošināšanu;
- Bīstamo vielu apjoma noteikšanu objektā un tam atbilstošu darbību veikšanu;
- Savlaicīgu iesnieguma par bīstamajām vielām objektā iesniegšanu Reģionālajai vides pārvaldei un savlaicīgu izmaiņu veikšanu iesniegumā;
- RANP publiskās apspriešanas organizēšanu;
- Savlaicīgu RANP iesniegšanu Vides pārraudzības valsts birojā un savlaicīgu izmaiņu veikšanu šajā dokumentā;
- Savlaicīgu Paaugstinātas bīstamības objekta civilās aizsardzības plāna iesniegšanu Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestā un savlaicīgu izmaiņu veikšanu civilās aizsardzības plānā;
- Drošu objekta ekspluatāciju un gatavības nodrošināšanu ārkārtas situācijām, lai konsekventi un efektīvi sasniegtu augstu cilvēku (darbinieku, apkārtējo iedzīvotāju un sabiedrības) un vides aizsardzības līmeni;
- Uzraudzības iestāžu piekļuvi objektam, lai veiktu objekta darbības drošuma uzraudzību.

Paaugstinātas bīstamības objekta darbības uzraudzībā iesaistās sekojošas institūcijas:

- Reģionālā vides pārvalde – izvērtē iesniegumu par bīstamajām vielām objektā un nosaka atbilstoša drošības dokumenta sagatavošanas nepieciešamību;
- Vides pārraudzības valsts dienests – izvērtē objekta iesniegto drošības dokumentu un pieņem lēmumu par objekta darbību;
- Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests – izvērtē paaugstinātas bīstamības objekta Civilās aizsardzības plānu;
- Valsts vides dienests – organizē un vada periodiskās kompleksās inspekcijas objektā;
- Valsts darba inspekcija – periodiski pārbauda darba aizsardzības prasību ievērošanu objektā;
- Patērētāju tiesību aizsardzības centrs – periodiski pārbauda bīstamo iekārtu uzturēšanu;
- Vietējā pašvaldība – sniedz atļauju darbības uzsākšanai un veic teritorijas attīstības plānošanu

3.2 Iesniegums par bīstamajām vielām objektā

Paaugstinātas bīstamības objekta bīstamības kategorijas noteikšanai, atbildīgajai personai jānoskaidro, kādas bīstamās ķīmiskās vielas vai maisījumi tiek uzglabāti, pārkrauti vai izmantoti objektā, vai tās ir kvalificējošās vielas un jānoskaidro katras vielas apjomi, kas var vienlaicīgi atrasties objektā.

Kvalificējošo vielu maksimālie daudzumi jāsalīdzina ar MK noteikumu Nr. 131 1. pielikumā noteiktajiem bīstamo vielu kvalificējošajiem daudzumiem, kas ir atšķirīgi zemāka riska līmeņa objektiem un augstāka riska līmeņa objektiem. Bīstamo vielu kvalificējošie daudzumi var tikt noteikti pēc bīstamo vielu kategorijām (1. pielikuma 1. tabula) vai pēc nosaukto bīstamo vielu un bīstamo vielu grupām (1. pielikuma 2. tabula). No sākuma jāpārbauda, vai objektā esošā bīstamā viela ir iekļauta nosaukto vielu tabulā. Ja nav, tad kvalificējošo daudzumu jānovērtē pēc objektā esošās vielas bīstamības kategorijām, ko var meklēt konkrētās vielas drošības datu lapā. Nosakot

kvalificējošo daudzumu vielām ar vairākām bīstamības kategorijām, kvalificējošais daudzums jāizvēlas pēc tās bīstamības kategorijas, kurai ir zemākais kvalificējošais daudzums.

Piemēram, metanols (CAS Nr. 67-56-1) ir nosauktā viela, kas atrodama MK noteikumu Nr. 131 1. pielikuma 2. tabulas 22. rindā. Metanola kvalificējošie daudzumi ir 500 un 5000 tonnas, kas var vienlaicīgi atrasties objektā. Ja metanola daudzums objektā ir vienāds vai lielāks par 500 tonnām, bet nenasniedz 5000 tonnas, objektam ir jāizstrādā Rūpniecisko avāriju novēršanas programma. Savukārt, ja objektā vienlaicīgi var atrasties 5000 tonnas metanola un vairāk, objektam ir jāizstrādā drošības pārskats.

Turpretī, ja metanols nebūtu nosauktā viela, kas iekļauta 1. pielikuma 2. tabulā, bet to vajadzētu klasificēt pēc bīstamajām īpašībām, izmantojot 1. pielikuma 1. tabulu, kvalificējošie daudzumi tam būtu attiecīgi – 50 tonnas un 200 tonnas pēc bīstamības veselībai, vai 5000 un 50000 tonnas pēc fizikālās bīstamības. Ja ķīmiskai vielai piemīt dažādas bīstamības, tad vielas kvalificējošos daudzumus izvēlās pēc bīstamības veida, kuram 1. pielikuma 1. tabulā ir noteikti mazākie kvalificējošie daudzumi.

Ja objektā var vienlaicīgi atrasties vairākas vienas kategorijas bīstamās vielas, ir jānosaka kopējo bīstamo vielu daudzumu objektā. Ja kaut vienas kategorijas bīstamās vielas daudzums, kas var vienlaicīgi atrasties objektā pārsniedz kvalificējošo daudzumu (MK noteikumu Nr. 131 1. pielikuma 1. tabula).

Ja objektā maksimālais bīstamo vielu daudzums nenasniedz *kvalificējošo daudzumu*, bet tajā var vienlaicīgi atrasties vairākas **līdzīgu** kategoriju bīstamās vielas, piemēram, bīstamas veselībai (H1, H2, H3) – pēc MK noteikumu Nr. 131 1. pielikuma 7. punktā norādītās formulas aprēķina bīstamo vielu daudzuma kritēriju ($Q_{kopējais}$).

Aprēķinot $Q_{kopējais}$, ņem vērā visas attiecīgo kategoriju bīstamās vielas, kuru daudzums ir 2 % no attiecīgās vielas mazākā kvalificējošā daudzuma vai vairāk, tai skaitā nosauktās bīstamās vielas.

Aprēķinot $Q_{kopējais}$, nosauktajām bīstamajām vielām ņem vērā MK noteikumu Nr. 131 1. pielikuma 2. tabulā norādītos kvalificējošos daudzumus, bet pārējām – 1. pielikuma 1. tabulā norādītos kvalificējošos daudzumus.

Ja $Q_{kopējais}$ ir lielāks par 1, objekta atbildīgā persona iesniedz iesniegumu par bīstamajām vielām objektā papīra un elektroniskā formā Reģionālajā vides pārvaldē noteiktu laiku pirms objekta būvdarbu vai ekspluatācijas uzsākšanas, kā arī pirms izmaiņu veikšanas. Iesnieguma iesniegšanas termiņi norādīti MK Noteikumu Nr. 131. 11. punktā.

Informācija, kas jāiekļauj iesniegumā par bīstamajām vielām objektā ir norādīta MK Noteikumu Nr. 131. 2. pielikumā. Tā ietver sekojošus informatīvos blokus:

- Ziņas par objekta pārvaldnieku;
- Ziņas par objektu;
- Ziņas par objekta īpašnieku/-iem;
- Ziņas par zemes īpašnieku;
- Ziņas par atbildīgo personu;
- Ziņas par bīstamajām vielām un to daudzumu;
- Objekta darbības apraksts;
- Ziņas par objekta apkārtni.

Reģionālā vides pārvalde 1 mēneša laikā pēc iesnieguma saņemšanas informē atbildīgo personu par to, vai ir pareizi noteikta bīstamo vielu klātbūtne objektā. RVP elektroniski nosūta iesniegumu VUGD, VPVB un pašvaldībai, kuras teritorijā atrodas objekts.

3.3 RANP izstrāde un izvērtēšana

Ja objekta atbildīgā persona, aprēķinot bīstamo vielu klātbūtni objektā, konstatē atbilstību MK noteikumu Nr. 131. prasībām, kas nosaka nepieciešamību izstrādāt RANP, bez kavēšanās uzsāk šo dokumentu izstrādi. Dokumentu izstrādi uzņēmums var veikt pašu spēkiem vai pieaicināt pieredzējušus konsultantus.

RANP iekļaujamā informācija ir noteikta MK noteikumu Nr. 131. 3. pielikumā. Objekta izstrādāto RANP papīra un elektroniskā veidā ir jāiesniedz Vides pārraudzības valsts birojam noteiktos termiņos, kas minēti MK noteikumu Nr. 131. 20. punktā.

Lai izvairītos no informācijas dublēšanās, MK noteikumu Nr. 131 pieprasītajos drošības pārvaldības dokumentos atbildīgā persona var neiekļaut informāciju, kas ir pieejama valsts pārraudzības institūcijām no citiem uzņēmuma sagatavotajiem dokumentiem teritorijas attīstības plānošanas, būvniecības, ugunsdrošības, darba, vides un civilās aizsardzības jomā, piemēram, ietekmes uz vidi novērtējuma ziņojumā, atļaujas veikt piesārņojošu darbību, teritorijas plānojuma vai būvprojekta daļas. Tādos gadījumos, atbildīgā persona drošības pārvaldības dokumentos sniedz atsauces uz noteiktiem punktiem citos saistītajos dokumentos.

RANP izvērtēšanai VPVB izveido riska izvērtējuma komisiju, kuras sastāvā ir Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas, Ekonomikas ministrijas, Labklājības ministrijas, Veselības ministrijas un Iekšlietu ministrijas vai to padotībā esošo iestāžu, kā arī attiecīgo pašvaldību pārstāvji. Komisija 3 mēnešu laikā veic objekta RANP izvērtējumu un sagatavo Vides pārraudzības valsts birojam ieteikumus lēmuma pieņemšanai. Komisija var ierosināt kompleksās pārbaudes veikšanu, lai noskaidrotu RANP ietvertās informācijas atbilstību faktiskajam stāvoklim.

VPVB viena mēneša laikā pēc komisijas ieteikumu saņemšanas veic vienu no šādām darbībām:

- Pieprasa iesniegt papildus informāciju;
- Sagatavo atzinumu un rakstiski informē atbildīgo personu par to, ka RANP ir sagatavots atbilstoši MK noteikumu Nr. 131. prasībām un objektu var sākt ekspluatēt vai turpināt ekspluatēt bez papildus nosacījumiem;
- Uzdod atbildīgai personai izdarīt grozījumus vai papildinājumus RANP, lai tas atbilstu MK noteikumu Nr. 131. prasībām, norādot šo darbu veikšanas termiņus, kā arī uzdod veikt papildu pasākumus, lai samazinātu rūpnieciskās avārijas draudus un palielinātu drošību cilvēkiem un videi, un atļauj vai aizliedz sākt plānoto objekta ekspluatāciju;
- Uzdod atbildīgai personai pārstrādāt RANP, lai tas atbilstu MK noteikumu Nr. 131. prasībām, norādot šo darbu veikšanas termiņus, kā arī uzdod veikt papildu pasākumus, lai samazinātu rūpnieciskās avārijas draudus un palielinātu drošību cilvēkiem un videi, un aizliedz sākt plānoto objekta ekspluatāciju vai veikt izmaiņas objekta darbībā.

VPVB lēmumu var pārsūdzēt tiesā administratīvajā likumā noteiktajā kārtībā.

3.4 RANP aktualizācija

Ja objektā tiek plānotas izmaiņas, kas minētas MK noteikumu Nr. 131. 26. punktā un kas var būtiski palielināt rūpniecisko avāriju bīstamību vai risku, atbildīgā persona sagatavo jaunu iesniegumu par bīstamajām vielām objektā un iesniedz to RVP. Izmaiņu būtiskums ir raksturots MK noteikumu Nr. 131. 26. punktā.

Reģionālā vides pārvalde noteiktajos termiņos izskata iesniegumu un ja nepieciešamas uzdod atbildīgajai personai:

- Izstrādāt RANP papildinājumus, vai
- Izdarīt grozījumus RANP

RANP ir jāaktualizē VPVB lēmumā norādītajā termiņā vai vismaz reizi 5 gados. Pēc RANP aktualizācijas, papildināšanas vai precizēšanas, atbildīgā persona bez kavēšanās to iesniedz VPVB izvērtēšanai papīra un elektroniskā veidā.

Gadījumos, ja no pēdējā iesnieguma par bīstamajām vielām objektā iesniegšanas līdz RANP aktuālās redakcijas iesniegšanas VPVB mainījusies objekta atbildīgā persona un/vai tās kontaktinformācija, aktuālo informāciju ieteicams norādīt RANP.

4 RANP STRUKTŪRA UN IEKĻAUJAMĀ INFORMĀCIJA

Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 131, informāciju, kas jāiekļauj zemāka līmeņa riska objekta Rūpniecisko avāriju novēršanas programmā, nosaka šo noteikumu 3. pielikums.

4.1 Ieteicamā RANP struktūra

SEVESO direktīvas un nacionālo normatīvo aktu prasību izpildes, kā arī visaptveroša drošības pārvaldības sistēmas apraksta nodrošināšanai, RANP ieteicams iekļaut vismaz šādas nodaļas:

1. Ievads
2. Objekta un tā darbības raksturojums:
 - 2.1. Objekta vispārējs raksturojums un tā atrašanās vieta;
 - 2.2. Objekta teritorijas un darbības raksturojums;
 - 2.3. Bīstamās vielas;
 - 2.4. Informācija par objekta apkārtnes teritoriju, kuru var ietekmēt rūpnieciskā avārija.
3. Tehnoloģiskā drošuma pārvaldības sistēma:
 - 3.1. Drošības uzstādījumi un darbības pilnveides plānošana;
 - 3.2. Pienākumu un atbildību sadalījums;
 - 3.3. Riska identifikācija un pārvaldība
 - 3.4. Darbības organizācija un procesu norises kontrole;
 - 3.5. Darbības nodrošināšana ar nepieciešamajiem resursiem;
 - 3.6. Pārmaiņu vadība;
 - 3.7. Gatavība ārkārtas situācijām;
 - 3.8. Iekšējais audits un vadības pārskate.
4. RANP sagatavošana, aktualizācija un pieejamība sabiedrībai
5. RANP pielikumi

Tālāk šīs apakšnodaļas tekstā numerācija ir veidota atbilstoši ieteicamajai RANP dokumenta struktūrai.

1. Ievads

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: Raksturo RANP mērķi, tā izstrādes un aktualizācijas kārtību un norāda saikni ar citiem drošuma vai vispārējās uzņēmuma pārvaldības dokumentiem.

RANP ievadā norāda dokumenta mērķi un saikni ar citiem drošuma pārvaldības dokumentiem, kā arī pamato drošības pārvaldības sistēmas atbilstību MK noteikumu Nr. 131 prasībām.

Ievadā īsi paskaidro uzņēmuma sagatavotā RANP mērķi un raksturo tā atbilstību SEVESO III direktīvā noteiktajiem mērķiem attiecībā uz:

- lielu avāriju riska identifikāciju,
- avāriju scenāriju analīzi,
- avāriju riska mazināšanu,
- tehnoloģiskā drošuma nodrošināšanu,
- gatavību avārijas situācijām.

Īsi raksturo uzņēmuma ieviesto tehnoloģiskā drošuma pārvaldības sistēmu, tās darbību, kā arī integrāciju ar citām uzņēmumā ieviestajām pārvaldības sistēmām (piemēram, Kvalitātes vadības sistēmu, atbilstoši starptautiskā standarta ISO 9001 prasībām, Vides pārvaldības sistēmu atbilstoši starptautiskā standarta ISO 14001 prasībām, Arodveselības un darba aizsardzības sistēmu, atbilstoši starptautiskā standarta ISO 45001 prasībām un citām) un to dokumentāciju.

2. Objekta un tā darbības raksturojums

Informāciju, kas raksturo objektu un tā apkārtni ieteicams grupēt šādās apakšnodaļās:

2.1. Objekta vispārējs raksturojums un tā atrašanās vieta

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: Objekta identifikācija un ģeogrāfiskā pozicionēšana

Šajā RANP sadaļā īsi raksturo objekta darbības veidu un tā atrašanās vietu. Objekta vispārējā raksturojumā sniedz arī kodolīgu informāciju par citiem komersantiem, kas veic darbības objekta teritorijā. Informācija par objekta atrašanās vietu var tikt grupēta tabulas veidā:

2.1. tabula. Informācija par objekta atrašanās vietu

Objekta nosaukums	SIA "....."
Atrašanās vietas adrese	Novads, pilsēta, iela,
Zemesgabala kadastrālais apzīmējums	Norāda visu zemes gabalu kadastrālos apzīmējumus, uz kuriem atrodas objekts.

2.2. Objekta teritorijas un darbības raksturojums

Šajā RANP apakšnodaļā īsi apraksta objekta teritorijas zonējumu, izvietotās ēkas un tehnoloģiskos iecirkņus, kā arī sniedz vispārēju objektā notiekošo procesu raksturojumu.

2.3. Bīstamās vielas

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: apkopot informāciju par objektā izmantojamo ķīmisko vielu bīstamību, to atrašanās vietām un apjomiem, ko izmanto riska aprēķinos.

Šajā RANP nodaļā sniedz objektā apsaimniekojamo bīstamo ķīmisko vielu bīstamības raksturojumu, sarakstu un informāciju par to izvietojumu objektā un apjomiem, kas var vienlaicīgi atrasties objektā un apjomiem, kas tiek uzglabāti vai pārstrādāti gadā laikā.

Raksturojot objekta bīstamību un veicot riska novērtējumu var veikt vielu grupēšanu, ņemot vērā:

- vielu fizikālās īpašības – grupās ar līdzīgu uzliesmošanas temperatūru, tvaika spiedienu u.tml.;
- vielu bīstamību – grupās ar līdzīgu iedarbību uz cilvēku, uz vidi u.tml.

RANP pievieno ķīmisko vielu un maisījumu drošības datu lapu kopijas, vismaz tām vielām, kurām veikts riska novērtējums un aprēķinātas avāriju nevēlamo seku izplatības attālumi.

Drošības datu lapu kopijas var nepievienot RANP, ja tās iesniegtas Valsts vides dienestā vai Vides pārraudzības valsts birojā kopā ar pieteikumu par bīstamajām vielām objektā, piesārņojošās darbības atļauju vai citu dokumentu.

Uzņēmumiem, kuriem izsniegta A vai B kategorijas piesārņojošās darbības atļauja, RANP var tikt pievienots atļaujā iekļautais apkopojums par bīstamajām ķīmiskajām vielām objektā.

Pārraudzības institūcijām var tikt iesniegtas drošības datu lapu kopijas tikai elektroniskā formātā, par šo faktu norādot RANP pamattekstā.

2.4. Informācija par objekta apkārtnes teritoriju, kuru var ietekmēt rūpnieciskā avārija

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: raksturot jūtīgos teritorijas objektus, kas atrodas lielas rūpnieciskās avārijas apdraudējuma zonā.

Attālumu, kurā sagaidāms apdraudējums lielas rūpnieciskā avārija gadījumā, nosaka atbilstoši riska novērtējumā aprēķinātajam tālākajam avāriju seku iedarbības izplatības attālumam. Informācija par objekta apkārtnes teritoriju, kuru var ietekmēt liela rūpnieciskā avārija, var tikt atspoguļota kartogrāfiskā veidā.

Nepieciešamības gadījumā sniedz detalizētāku informāciju par kādu konkrētu apdraudētajā teritorijā esošu objektu vai teritoriju, pievēršot uzmanību domino efekta avāriju potenciālam un jūtīgiem objektiem. Iespējamās domino efekta avārijas, ko var izraisīt primārā avārija objektā, ir nosakāma no avāriju seku izplatības aprēķiniem. Avāriju seku iedarbības līmeņi sīkāk raksturoti vadlīniju 4.3. apakšnodaļā. Par jūtīgiem objektiem tiek uzskatītas skolas, bērnudārzi, slimnīcas un citi sabiedriski objekti ar lielu cilvēku pulcēšanās skaitu.

Informācijas avoti: Pilsētas/novada teritorijas plānojums.

3. Tehnoloģiskā drošuma pārvaldības sistēma

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: raksturot uzņēmumā ieviesto darba organizācijas un vadības sistēmu, kas vērsta uz tehnoloģisko procesu drošuma nodrošināšanu.

Šajā RANP nodaļā sniedz īsu informāciju par uzņēmumā ieviestās darba organizācijas sistēmu, kas ietver paskaidrojumus par šādiem jautājumiem :

- Drošības uzstādījumi un darbības pilnveides plānošana;
- Pienākumu un atbildību sadalījums;
- Riska identifikācija un pārvaldība;
- Darba organizācija un procesu norises kontrole;
- Darbības nodrošināšana ar nepieciešamajiem resursiem;
- Gatavības nodrošināšana rīcībām ārkārtas situācijās;
- Iekšējās darbības uzraudzība.

Ja uzņēmumā ir ieviestas citas vadības sistēmas, piemēram, kvalitātes vadības sistēma (atbilstoši starptautiskā standarta ISO 9001 prasībām), vides pārvaldības sistēma (atbilstoši ISO 14001 prasībām) vai darba aizsardzības sistēmas (atbilstoši ISO 45001 prasībām), tehnoloģiskā drošuma pārvaldības sistēma (turpmāk TDPS) var būt ar tām integrēta . Tādā gadījumā, šajā nodaļā sniedz

informāciju par šo sistēmu integrāciju un norāda atbildīgās personas par noteiktu TDPS elementu darbības uzraudzību.

3.1. Drošības uzstādījumi un darbības pilnveides plānošana

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: raksturot, ka objektā notiek sistemātisks darbības pilnveides process.

Šajā RANP apakšnodaļā īsi raksturo objekta augstākās vadības uzstādījumus tehnoloģisko procesu drošības nodrošināšanā un gatavībā ārkārtas situācijām. Drošības uzstādījumi var tikt noformēti atsevišķā dokumentā – drošības politikā, ko apstiprina objekta augstākā vadība. Tādā gadījumā Drošības politika var tikt pievienota RANP.

Lai nodrošinātu plānveidīgu darbības pilnveidi, ir vēlams noteikt konkrētus mērķus. Tipiski, mērķus nosaka uz kalendāro gadu. Vēlams noteikt arī stratēģiskās attīstības mērķus, kas var tikt definēti uz tuvākajiem 3 līdz 5 gadiem. Mērķu izpildei parasti tiek sastādītas programmas, kurās norāda:

- uzdevumus mērķu izpildei;
- nepieciešamos resursus;
- atbildīgos;
- termiņus.

3.1. tabula Mērķu izpildes programmas piemērs

Nr.	Mērķis	Uzdevums	Nepieciešamie resursi (EUR; cilvēk stundas)	Atbildīgais	Termiņš
1.					
2.					

Mērķiem drošuma pilnveides jomā jābūt saistītiem ar Drošības politikas nostādņēm un riska novērtējuma rezultātiem. Mērķu izpilde ir periodiski jākontrolē. Minimāli tas jāveic vadības pārskates laikā, ko veic ne retāk kā vienu reizi gadā.

3.2. Pienākumu un atbildību sadalījumu;

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: raksturot objektā izstrādāto kārtību, kā tiek noteikti darbinieku pienākumi un atbildības.

Šajā RANP apakšnodaļā īsi raksturo objektā ieviesto kārtību un dokumentus, kuros ir definēti darbinieku pienākumi un atbildība. Detalizētāk var norādīt atbildības par tehnoloģisko procesu drošuma nodrošināšanu, darbības uzraudzību un rīcībām avāriju gadījumos. Tipiski dokumenti, kuros tiek noteikti darbinieku pienākumi un atbildības ir:

- darba līgumi;
- amatu apraksti;
- rīkojumi;
- vadības sistēmu rokasgrāmatas;
- darbības procedūras;
- instrukcijas.

SEVESO objektiem saistošie normatīvie akti pieprasa vismaz sekojošu atbildīgo personu norīkošanu objektā:

- personu (vai personas), kam ir tiesības pieņemt lēmumus par iekārtas ekspluatācijas sākšanu, ekspluatāciju tehnisko apkopi, atjaunošanu, pārbūvi vai citām būtiskām izmaiņām ekspluatācijas gaitā, kā arī ekspluatācijas apturēšanu
- rūpniecisko avāriju riska samazināšanas pasākumu kopējo plānošanu, finansēšanu un izpildes uzraudzību.
- par civilo aizsardzību – objekta CA plāna izstrādāšanu un šī plāna īstenošanu nepieciešamības gadījumā.

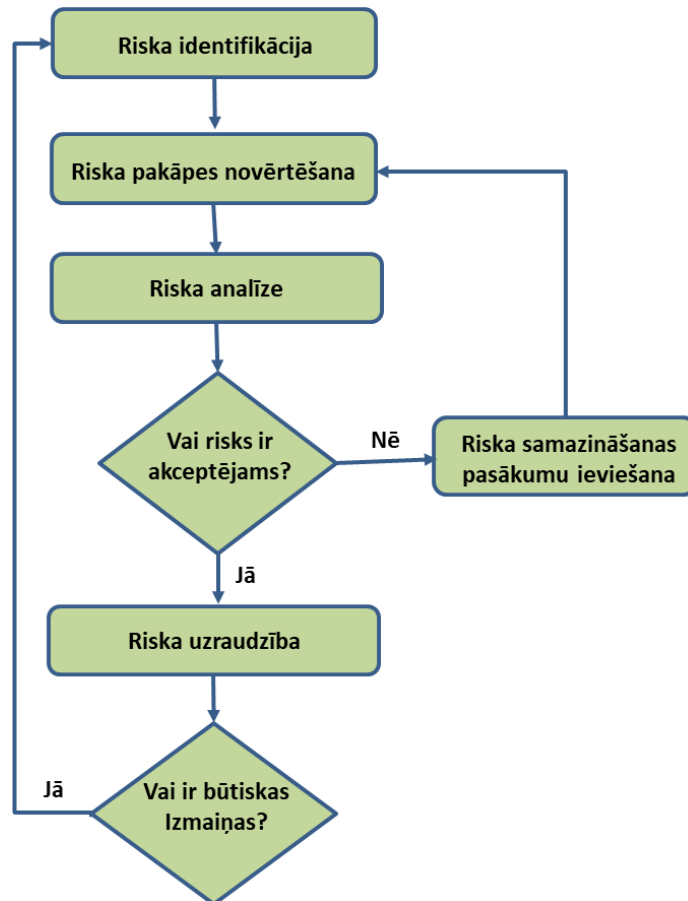
Ieteicams norādīt arī atbildīgos darbiniekus/speciālistus par:

- objekta fizisko drošību,
- bīstamo iekārtu ekspluatāciju, vismaz to bīstamo iekārtu, kurās var atrasties bīstamās vielas vai ar kurām veic darbības ar bīstamajām vielām,
- darbību ar bīstamajām kravām drošību objektā,
- darbībām ar bīstamajām ķīmiskajām vielām un maisījumiem, īpaši, ja ir plašs bīstamo vielu sortiments,
- darba aizsardzību,
- ugunsdrošību,
- pirmo palīdzību,
- vides aizsardzību, īpaši, ja avārijas gadījumā iespējams būtisks vides piesārņojums.

3.3. Riska identifikācija un pārvaldība

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: raksturot objektā izstrādāto kārtību, kā objektā sistemātiski tiek identificēts un novērtēts objekta iekšējais un ārējais risks. Riska novērtējuma rezultāti tiek izmantoti objekta riska līmeņa raksturošanai un lēmumu pieņemšanai par nepieciešamajiem riska samazināšanas pasākumiem.

Šajā RANP apakšnodaļā apraksta objektā ieviesto riska pārvaldības kārtību. Riska pārvaldība ir strukturēts ciklisks process, kas sākas ar riska identifikāciju, kam seko riska novērtējums un lēmumu pieņemšana par riska pakāpei atbilstošu riska vadības pasākumu noteikšanu un īstenošanu. Riska pārvaldība veic identificēta riska pastāvīgu uzraudzību, lai savlaicīgi konstatētu būtiskas izmaiņas riska izpausmēs un veiktu savlaicīgus riska samazināšanas pasākumus.

3.1. attēls. Riska pārvaldības procesa blokshēma.

Riska identifikācijas mērķis ir saprast objektā īstenoto tehnoloģisko procesu norises drošumu apdraudējumu, ko var radīt gan iekšēji, gan ārēji riska avoti. Identifikācijas procesā vēlams noteikt apdraudējuma cēloņu, raksturot apdraudējuma izpausmes un esošos preventīvos pasākumus. Riska identifikāciju ieteicams veikt darba grupā, kuras sastāvā ir pieredzējis riska vadības speciālists un tehnoloģiskā procesa norisē un nodrošināšanā iesaistītie speciālisti. Riska identifikācijai un novērtēšanai objekts var piesaistīt ārējus riska ekspertus.

B kategorijas paaugstinātas bīstamības objektiem jāveic rūpniecisko avāriju iespējamības un šādas avārijas seku apjoma un smaguma izvērtējums. To var veikt ar kvalitatīvā riska novērtējuma metodēm. Tipiskākās no tām ir:

- Riska matrica
- HAZOP (hazard and operability study)
- FMEA (failure modes and effects analysis)

Riska matrica ir viena no plašāk pielietotajām kvalitatīvā riska novērtēšanas metodēm, jo tai ir vairākas priekšrocības:

- Tā ir viegli uztverama un viegli pielietojama;
- Riska matricā ir redzamas abas riska komponentes – notikuma iestāšanās iespējamība un notikuma izraisītās sekas;
- Riska matricas zonas var sadalīt pa riska nozīmības līmeņiem;
- Katram riska nozīmības līmenim var noteikt atbilstošu riska vadības stratēģiju.

Zemāk attēlā dots Riska matricas piemērs, kurā redzama 5 × 5 iedaļu riska matrica. Praksē tiek lietotas 3 × 3, 10 × 10 un nesimetrisku iedaļu riska matricas, piemēram 3 × 4. Lai veiktu riska vērtējumu ir jāizstrādā riska komponentu vērtēšanas kritēriji. Riska matricas piemērā ar krāsām un romiešu cipariem ir iezīmētas riska nozīmības kategorijas.

Iespējamība	Sekas				
	Nenozīmīgas	Minimālas	Vidēji nozīmīgas	Nozīmīgas	Katastrofālas
Ļoti iespējams					V
Iespējams				IV	
Vidēji iespējams			III		
Maz iespējams		II			
Ļoti maz iespējams	I				

3.2. attēls. Riska matricas piemērs

Vēl viens arguments, lai riska novērtējumiem RANP izmantotu tieši Riska matricas metodi ir tas, ka MK noteikumi Nr. 658. "Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju" arī pieprasa paaugstinātas bīstamības objektu civilās aizsardzības plānos iekļaut Riska matricu.

Riska analīzes posmā ir jāizvērtē iegūtās riska vērtības ar riska akceptējamības kritērijiem. Latvijā akceptējamā riska līmenis juridiski nav noteikts, tāpēc objekts var noteikt savus riska akceptējamības kritērijus. Nosakot riska akceptējamības kritērijus ir ieteicams konsultēties ar atzītiem industriālā riska novērtēšanas ekspertiem.

Ja risks ir augstāks par akceptējamā riska līmeni, tad ir jāveic mērķtiecīgi riska samazināšanas pasākumi. Tie var būt vērsti uz riska avota novēršanu, avārijas iespējamības samazināšanu, avārijas seku apjoma samazināšanu vai avārijas kaitīgās izplatības attālumu samazināšanu. Riska samazināšanas pasākumi var būt noteikti atsevišķā dokumentā vai ietverti TDPS mērķos. Riska samazināšanas pasākumu plānu pievieno atsevišķā RANP pielikumā. Pēc riska samazināšanas pasākumu īstenošanas un to efektivitātes novērtēšanas ir pamats pārvērtēt risku.

Ja objektā nav veikts detalizēts riska novērtējums, sastādot riska scenārijus, tad avāriju apjomu nosaka pieņemot maksimāli iespējamo ķīmisko vielu noplūdi. Piemēram, pilnu rezervuāra sabrukumu, vai 30 minūšu ilgu nekontrolētu noplūdi ar nominālo sūkņa ražību. Lai aprēķinātu avāriju kaitīgās iedarbības zonas, šim nolūkam ir lietderīgi izmantot kādu no profesionālajiem vai

brīvajiem programmproduktiem. Sīkāk par avāriju kaitīgās iedarbības seku noteikšanu lasīt šo vadlīniju 4.3. apakšnodaļā.

Ņemot vērā to, ka objekta ekspluatācijas laikā, iekšējie un ārējie riska avoti vai to riska līmeni ietekmējošie faktori var būtiski mainīties, riska situācijas izmaiņas nepieciešams metodiski uzraudzīt. Objektam vajadzētu noteikt atkārtotas riska identifikācijas un novērtēšanas veikšanas biežumu. Vēlams to veikt katru gadu, bet ne retāk kā reizi 3 gados.

3.4. Darba organizācija un procesu norises kontrole

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: raksturot objektā notiekošos darbības, tehnoloģiskos procesus un iekārtas, kā arī tehnoloģisko procesu vadības un drošības līmeni. Šī informācija tiek izmantota objekta drošības līmeņa novērtēšanai un riska novērtējumos.

Šajā RANP nodaļā īsi apraksta tehnoloģiskos procesus, kuros tiek izmantotas klasificējošās bīstamās vielas. Apraksta detalizācijas pakāpei jābūt tādai, lai tehniski izglītots cilvēks spētu principiāli saprast objektā notiekošos tehnoloģiskos procesus.

Šajā RANP apakšnodaļā īsi raksturo vai dod norādes uz projekta dokumentāciju, tehnoloģiskajiem reglamentiem, iekšējās kārtības noteikumiem, ekspluatācijas un darba drošības instrukcijām vai citiem iekšējiem dokumentiem, kuros ir noteiktas drošības prasības tehnoloģisko procesu norisei. Instrukcijās ieteicams ņemt vērā MK noteikumu Nr. 749 (10.08.2010.) 2. pielikumā norādītos aspektus.

Šajā RANP apakšnodaļā raksturo galveno tehnoloģisko procesu vadības līmeni, norādot procesa kontroles parametrus, kuri tiek izmantoti procesu vadības sistēmā. Gatavojot šo informāciju, vēlams norādīt procesu vadības automatizācijas līmenis:

- Manuāls – visu vada un kontrolē cilvēks;
- Pusautomātisks – procesu parametri tiek kontrolēti instrumentāli un kontroles sistēma dod brīdinājumu operatoram, bet procesa vadību veic cilvēks;
- Pilnībā automatizēts – procesa kontroli un vadību veic procesa vadības automātika, cilvēks veic tikai sistēmas darbības uzraudzību.

Šajā RANP apakšnodaļā īsi apraksta vai dod norādes uz rīcības instrukcijām vai citiem iekšējiem dokumentiem, kuros ir noteiktas darbības noviržu gadījumos. Novirzes tehnoloģisko procesu norisē un kļūdas drošības sistēmas darbībā ir jādokumentē un jāizvērtē. Šajā RANP apakšnodaļā apraksta tehnoloģisko procesu noviržu dokumentēšanas un analīzes kārtību.

Šajā RANP apakšnodaļā raksturo tehnoloģiskā procesa norises drošības prasību uzraudzības kārtību, kā arī norāda procesu drošības automatizācijas līmeni, kas var būt:

- Manuāla – procesa norisi kontrolē cilvēks, kurš noteiktos gadījumos tehnoloģisko procesu apstādina manuāli;
- Pusautomātiska – procesa norises drošības parametri tiek kontrolēti instrumentāli un drošības sistēma dod brīdinājumu operatoram, procesa norises korekciju vai tā drošu apstādīšanu veic cilvēks;
- Pilnībā automatizēta – procesa norises drošības parametru kontroli veic procesa drošības automātika, kas nodrošina procesa norises korekcijas vai veic tā drošu apstādīšanu.

Pie procesa drošības sistēmu apraksta norāda arī procesa vai atsevišķu iekārtu attālinātas apstādināšanas sistēmas, piemēram, "Stop" pogas.

Šajā RANP apakšnodaļā apraksta objektā uzstādītās automatiskās uguns aizsardzības iekārtas, kā arī citus pasākumus un iekārtas, kas paredzētas ugunsdrošībai, ugunsdzēsībai vai aizsardzībai pret iespējamu sprādzienu.

3.5. Darbības nodrošināšana ar nepieciešamajiem resursiem

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: raksturot drošai tehnoloģisko procesu norisei nepieciešamos resursus un kārtību, kā tie tiek nodrošināti un uzturēti. Informāciju izmanto riska novērtējumu veikšanā.

Šajā RANP apakšnodaļā raksturo kādi resursi ir nepieciešami, lai spētu nodrošināt drošu tehnoloģisko procesu norisi un rīcības ārkārtas situācijās. Tipiski resursu veidi ir:

- personāls,
- tehnoloģiskās iekārtas un aprīkojums,
- procesu kontroles un vadības aprīkojums,
- drošības aprīkojums,
- individuālie un kolektīvie aizsardzības līdzekļi,
- aprīkojums rīcībām ārkārtas situācijās.

Šajā RANP apakšnodaļā īsi raksturo, kā objektā notiek personāla atlase, apmācība, kvalifikācijas pilnveide un reālās kompetences novērtēšana, dodot norādes uz iekšējiem dokumentiem, kuros tas ir detalizēti noteikts.

RANP dokumentā jānorāda vismaz sekojošu darbinieku kvalifikācija:

- Darba aizsardzības speciālists,
- Ugunsdrošības speciālists,
- Ķīmijas speciālists,
- Drošības konsultants.

Augstāk minēto speciālistu kvalifikācija RANP ir jānorāda arī tad, ja tie ir piesaistīti kā ārpalpojuma sniedzēji. Uzņēmumam jāseko savu un piesaistīto speciālistu kvalifikāciju apliecinājošu dokumentu derīguma termiņam.

Darbinieku teorētisko un praktisko apmācību programmas par drošības pārvaldības jautājumiem, kā arī tehnoloģisko procesu drošības, ugunsdrošības, darba un vides aizsardzības instrukciju sarakstu jāpievieno atsevišķā RANP pielikumā.

Šajā RANP apakšnodaļā vēlams īsi raksturo, kā objektā tiek organizētas tehnoloģisko iekārtu, kas veic darbības ar bīstamām ķīmiskām vielām apkopes, pārbaudes un remontu, dodot norādes uz iekšējiem dokumentiem, kuros tas ir detalizēti noteikts. Atsevišķi vēlams aprakstīt iekārtu defektu pieteikšanas un novēršanas kārtību.

Šajā RANP apakšnodaļā īsi raksturo, kā objektā tiek organizēta procesu vadības un drošības aprīkojuma pārbaudes, kā arī procesu vadībā izmantojamā programmnodrošinājuma pareizas darbības pārbaudes.

Ja objekta drošuma pārvaldības sistēmai svarīgu funkciju nodrošināšanai tiek piesaistīti ārējie komersanti, piemēram, teritorijas apsardzei, šajā RANP apakšnodaļā īsi raksturo to veiktos pakalpojumus un atbildību. Līgumu sarakstu ar citiem komersantiem, ja tādi ir pievieno atsevišķā RANP pielikumā.

3.6. Pārmaiņu vadība

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: raksturot kā pārmaiņu nepieciešamības identifikācijas un ieviešanas procesā tiek ņemti vērā drošības apsvērumi un riska izmaiņas.

Šajā RANP apakšnodaļā apraksta kārtību, kā objektā plāno un īsteno pārmaiņas. Vēlams norādīt, kā tiek identificēta pārmaiņu nepieciešamība, kā pārmaiņas tiek akceptētas, kā tiek sastādīti un apstiprināti pārmaiņu ieviešanas plāni un kā notiek pārmaiņu ieviešanas kontrole. Ja objektā šie jautājumi ir aprakstīti kādā no vadības sistēmām, RANP dod norādes uz attiecīgo sistēmas dokumentu.

Izmaiņas var būt saistītas ar izmaiņām bīstamo vielu nomenklatūrā, tehnoloģisko procesu norisē, tehnoloģiskajās iekārtās vai to aprīkojumā, darbības organizācijā, resursu nodrošinājumā vai izmaiņām ārējos apstākļos, kas var ietekmēt objekta drošību.

Objektam jāpaskaidro, kā pārmaiņu nepieciešamības noteikšanas un to ieviešanas procesā tiek apsvērti drošības jautājumi, kādos gadījumos tiek veikta riska analīze un kāda ir gala lēmuma pieņemšanas un apstiprināšanas kārtība.

3.7. Gatavība ārkārtas situācijām

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: raksturot objektā ieviesto kārtību, kā tiek noteikti un uzturēti resursi rīcībām ārkārtas situācijās. Informāciju izmanto objekta Civilās aizsardzības plāna izstrādē un gatavības pilnveidē.

Šajā RANP apakšnodaļā apraksta kārtību, kā objektā nosaka nepieciešamos resursus rīcībām ārkārtas situācijās. Resursi var ietvert stacionāro tehnisko aprīkojumu, piemēram, speciālu rezervuāru noplūžu savākšanai, vai pārvietojamus resursus – absorbentus vai bonas.

Šajā RANP apakšnodaļā īsi raksturo objektā izveidoto civilās aizsardzības sistēmu un dodot norādes uz objekta Civilās aizsardzības plānu. Īsi raksturo, kā objektā tiek organizēta darbinieku informēšana un apmācība par rīcībā ārkārtas situācijās. Ja objektu var reāli apdraudēt ārējie dabīgas vai antropogēnas izcelsmes riska avoti, vai pastāv Domino efekta avāriju apdraudējums no citiem tuvumā esošajiem paaugstinātas bīstamības objektiem, tad šajā RANP apakšnodaļā norāda kādus papildus drošības pasākumus objekts ir ieviesis vai plāno ieviest.

Šajā RANP apakšnodaļā nevajag dublēt informāciju no objekta Civilās aizsardzības plāna, ja tas ir aktualizēts un iesniegts VUGD izskatīšanai. Šajā apakšnodaļā raksturo resursu izvēles pamatojumu un pietiekamību, gatavības pilnveidi, ko izvērtē balstoties uz treniņ mācībās konstatētajām problēmām.

Ja objektā ir izveidota iekšējā reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumu veikšanas vienība vai ugunsdrošības, ugunsdzēsības un glābšanas dienests, šajā RANP nodaļā sniedz īsu informāciju par to uzdevumiem un iespējām ārkārtas situāciju pārvaldībā.

3.8. Iekšējā darbības uzraudzība un vadības pārskate

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: raksturot objektā ieviesto iekšējās uzraudzības kārtību. Informāciju izmanto komplekso pārbaužu laikā, lai apliecinātu pastāvīgu savu procesu uzraudzību un atbilstību drošības prasībām.

Šajā RANP apakšnodaļā apraksta objektā ieviesto iekšējās uzraudzības kārtību. Iekšējā uzraudzība var tikt veikta kā periodiskas drošības apgaitas, drošības auditi vai vadības sistēmu iekšējie auditi. Ja šādas darbības ir noteiktas objektā ieviesto vadības sistēmu iekšējo auditu procedūrās, RANP raksturo, kā šajās darbībās tiek iekļauta drošības prasību ievērošanas uzraudzība.

Iekšējās uzraudzības mērķis ir veikt sistemātisku procesu norises uzraudzību, lai nodrošinātu pastāvīgu atbilstību drošības prasībām. Iekšējās uzraudzības aprakstā norāda uzraudzībā iesaistītās personas, uzraudzības aktivitāšu periodiskumu un apjomu, kā arī rezultātu dokumentēšanas un analīzes kārtību.

Šajā RANP apakšnodaļā apraksta, kā iekšējā uzraudzības procesā konstatētās neatbilstības tiek analizētas, kā tiek pieņemti neatbilstību novēršanas korektīvie pasākumi un kurš veic korektīvo pasākumu ieviešanas uzraudzību.

Vadības sistēmu ietvaros, vadības pārskati tiek izmantoti, lai objekta augstākās vadības līmenī periodiski izvērtētu objekta darbības rādītājus, mērķu izpildi, procesu norises atbilstību tiem izvirzītajām prasībām, resursu pietiekamību, iekšējo un ārējo ieinteresēto pušu viedokļus, iekšējās un ārējās uzraudzības rezultātus. Vadības pārskata uzdevums ir noteikt tālākās darbības attīstības uzdevumus un noteikt to sasniegšanai nepieciešamos resursus.

Ja objektā ir ieviesta kāda no vadības sistēmām, RANP norāda kādi jautājumi tiek izskatīti, saistībā ar tehnoloģisko procesu norises drošības jautājumiem. Objekti, kuriem nav ieviestas vadības sistēmas var periodiski veikt pašvērtējumu, par atbilstību MK noteikumu Nr. 131. prasībām. Ieticamā pašvērtējuma struktūra ietver šādu jautājumu apspriešanu:

- MK noteikumu Nr. 131 pieprasītās dokumentācijas statuss;
- objekta drošības sistēmas politika un mērķi;
- pienākumi un atbildības drošības sistēmas darbības nodrošināšanai;
- tehniskās, tehnoloģiskās un citas darba dokumentācijas statuss;
- darbinieku apmācību plānošana un plānu izpilde;
- rūpniecisko avāriju riska novērtējums;
- valsts pārraudzības institūciju priekšraksti, to izpilde;
- civilās aizsardzības sistēmas darbība;
- notikušu negadījumu* analīze, nepieciešamie pilnveidojumi negadījumu atkārtotā nepieļaušana;
- rūpniecisko avāriju riska samazināšanas plāna izpildes novērtējums;
- drošības prasībām atbilstošu pārmaiņu plānošana un īstenošana;
- drošuma prasību uzraudzība.

* ar notikušu negadījumu šeit saprot ne tikai lielas avārijas, bet arī nelielas ķīmisko vielu noplūdes, tehnoloģisko iekārtu bojājumus, procesu vadības kļūdas, drošības aprīkojuma nenostādīšanas gadījumus, cilvēku kļūdas un citus notikumus, kas ietekmē tehnoloģisko procesu drošumu.

Pašvērtējuma procesā vēlams iekļaut objekta augstāko vadību un vadošos darbiniekus, kuri plāno, nodrošina un īsteno tehnoloģiskos procesus. Pašvērtējumu ieteicams veikt ne retāk kā reizi gadā.

4. RANP sagatavošana, aktualizācija un pieejamība

Informācijas sniegšanas mērķis un pielietojums: raksturot RANP sagatavošanas un aktualizācijas kārtību. Informāciju izmanto RANP izvērtēšanai, komplekso pārbaužu veikšanai un norādēm par iespējām iepazīties ar RANP dokumentu.

Šajā RANP nodaļā raksturo RANP aktualizācijas un papildināšanas kārtību. Norāda, kur un kad vai kādā veidā RANP ir pieejams sabiedrībai.

RANP var izstrādāt pats objekts ar saviem resursiem, vai tā izstrādei var tikt piesaistīti ārējie konsultanti.

RANP ir jābūt pieejamam objekta atbildīgajai personai un vadošajiem speciālistiem papīra un/vai elektroniskā veidā. Darbinieki ar RANP iekļauto informāciju var tikt iepazīstināti pastarpināti - iekšējo apmācību un instruktāžu laikā.

RANP un informācijai par bīstamo vielu klātbūtni objektā ir jābūt pieejamam sabiedrībai. Sabiedrības iepazīstināšanai ar RANP saturu tiek organizētas speciālas publiskās apspriešanas. Detalizētāka informācija par sākotnēju un atkārtotu publisko apspriešanu organizēšanu sniegta vadlīniju 5.1. nodaļā. Publisko apspriešanu laikā izteiktie vai rakstiski iesniegtie priekšlikumi un komentāri ir jāizvērtē. Ja tie tiek atzīti par pamatotiem, objekta atbildīgā persona veic attiecīgas izmaiņas vai papildinājumus RANP dokumentā. Objektam ir jānodrošina sabiedrībai iespēja iepazīties ar RANP arī publisko apspriešanu starpposmā. Šim nolūkam ir jāparedz noteikts laiks un vieta, kur sabiedrība var kontrolēti iepazīties ar aktuālo RANP versiju.

RANP periodiski ir jāaktualizē. Tas jāveic pie būtiskām izmaiņām izmantojamo bīstamo ķīmisko vielu sarakstā, apjomos, tehnoloģijā vai tehniskajā aprīkojumā. Izmaiņu būtiskums ir raksturots MK noteikumu Nr. 131. 26. punktā. Par būtiskām izmaiņām var klasificēt:

- jaunu bīstamo ķīmisko vielu izmantošanu;
- esošo bīstamo ķīmisko vielu izmantošanas apjoma palielināšanu vairāk kā par 10% no iesniegumā norādītā;
- esošo tehnoloģisko procesu nomaiņu vai daļēju aizvietošanu;
- jaunu tehnoloģisko iekārtu uzstādīšanu vai jaunu ēku izmantošanu.

RANP ir jāaktualizē ne retāk kā reizi 5 gados arī gadījumos, ja objektā nav veiktas būtiskas izmaiņas.

4.2 RANP pievienojamie pielikumi

Ņemot vērā MK noteikumu Nr. 131 prasības RANP jāpievieno vismaz 4.4. tabulā iekļautie pielikumi.

4.4. tabula. RANP pielikumu saraksts

Nr.	Pielikuma nosaukums
1.	Ilgtermiņa un īstermiņa rūpniecisko avāriju riska samazināšanas pasākumu plāns.
2.	Objekta plāns ar galveno tehnoloģisko būvju, bīstamo vielu, ugunsdzēsības ūdens ņemšanas vietu, ārpus telpām uzstādīto trauksmes izziņošanas iekārtu un evakuācijas izeju izvietojumu.
3.	Rikojumu saraksts par drošības pārvaldības sistēmā iesaistīto darbinieku norīkošanu un norādes par iekšējiem normatīvajiem aktiem, kas nosaka viņu pienākumus un atbildību, <i>(ja rīkojumi nav norādīti dokumenta pamattekstā)</i> .
4.	Darbinieku teorētiskās un praktiskās apmācības programmas vai cita atbilstoša dokumentācija <i>(ja tie nepieciešami, lai papildus apliecinājumu apmācību plānošanas un organizēšanas procesu)</i> .
5.	Informācija par līgumiem ar citiem komersantiem, kas iesaistīti objekta drošības pārvaldības sistēmā, ja tādi ir. <i>(Objekti bieži piesaista citus specializētus komersantus bīstamo iekārtu apkopēm un pārbaudēm, procesu vadības sistēmas uzturēšanai, signalizācijas un cita drošības aprīkojuma darbības pārbaudēm u.c.)</i> .
6.	Tehnoloģisko procesu drošības, ugunsdrošības, darba un vides aizsardzības instrukciju saraksts.
7.	Attiecībā uz pārbūvējamām vai jaunbūvējamām iekārtām vai būvēm – to normatīvo aktu (tai skaitā standartu) un dokumentu saraksts, uz kuriem pamatojoties projektētas un tiek būvētas šīs iekārtas vai būves.
8.	Rūpnieciskās avārijas (ar smagākajām sekām) iespējamās nevēlamās iedarbības izplatības aprēķina (ar datorprogrammu) izdrukas <i>(ja RANP netiek sniegta pilnīga informācija par aprēķinos izmantoto modeli un/vai izejas parametriem)</i> .
9.	Aprēķinātās rūpnieciskās avārijas seku iespējamās nevēlamās iedarbības izplatības attēlojums uz kartes.
10.	Apziņošanas shēma rūpniecisko avāriju gadījumiem.
11.	Plāni (to kopijas) rīcībām bīstamo vielu noplūdes, ugunsgrēka vai citu nevēlamu notikumu gadījumos <i>(ieteicams pievienot objekta vadības apstiprināta CA plāna aktuālo redakciju, kas ietver gan minētos plānus, gan samazina informācijas apjomu, kas RANP sniedzama attiecībā par CA jautājumiem)</i> .
12.	Bīstamo ķīmisko vielu un maisījumu drošības datu lapu kopijas vismaz tām vielām, kurām veikts rūpnieciskās avārijas iespējamās nevēlamās iedarbības izplatības aprēķins, ja šīs drošības datu lapas nav pievienotas iesniegumam.
13.	To normatīvo aktu un informācijas avotu saraksts, kas izmantoti, izstrādājot rūpniecisko avāriju novēršanas programmu, ja nav ietverts RANP tekstā.

4.3 Ieteikumi avārijas kaitīgo seku izplatības noteikšanai

Nosakot avāriju seku apjomu un kaitīgās iedarbības izplatības attālumus, ņem vērā ķīmisko vielu izplūdes apjomus, izplūdes ierobežošanas iespējas, reljefu, meteoroloģiskos apstākļus un citus faktorus, kas var samazināt vai palielināt avārijas kaitīgās iedarbības izplatības attālumu.

Jānosaka kritēriji avārijas sekū iedarbības raksturošanai un jāpamato to izvēle. Dažādu iedarbības veidu sekām ieteicams lietot vienotu iedarbības līmeni.

Attiecībā par avārijas sekū iedarbību uz cilvēku, jānosaka vismaz teritorija, kurā avārijas gadījumā sagaidāmi tieši draudi cilvēka dzīvībai. Kā robežvērtību cilvēka dzīvības apdraudējumam rūpnieciskā riska novērtēšanas jomā ir pieņemts noteikt pirmā upura līmeni, ko raksturo 1% letalitāte. 1% letalitātes līmeņa noteikšanai var izmantot sekojošas avāriju kaitīgās iedarbības intensitātes:

- Pārspiediens, kas lielāks par 0,1 bar;
- Siltuma starojums, kas lielāks par 10 kW/m²;
- Ķīmiskās vielas iedarbība atbilstoši funkcijai, kas raksturo cilvēka dzīvībai bīstamu dozu, ņemot vērā vielas koncentrāciju un ekspozīcijas laiku.

Ja objekta speciālistiem nav informācijas kā konkrētai vielai aprēķināt dzīvībai bīstamu dozu, tad var lietot AEGL (*Acute Exposure Guidelines Level*) 3. līmeņa iedarbības koncentrācijas. Toksisko vielu AEGL-3 koncentrācijas raksturo reālu cilvēka dzīvības apdraudējumu, tam atrodoties noteiktu laiku vidē, kurā ir šādā līmeņa toksiskās vielas koncentrācijas. AEGL nosaka pie dažādiem ekspozīcijas laikiem – 10, 30 un 60 minūtēm, kā arī pie 4 un 8 stundām.

Nosakot avāriju sekū apjomu un kaitīgās iedarbības izplatības attālumus, ņem vērā ķīmisko vielu izplūdes apjomus, izplūdes ierobežošanas iespējas, reljefu, meteoroloģiskos apstākļus un citus faktorus, kas var samazināt vai palielināt avārijas kaitīgās iedarbības izplatības attālumu.

Avāriju kaitīgās iedarbības izplatības zonas būtiski ietekmē meteoroloģiskie apstākļi. Avārijas sekū izplatības novērtējumam ieteicams veikt iekļaujot vismaz nelabvēlīgākos meteoroloģiskos apstākļus un objekta apkārtnē biežāk novērojamos vai vidējos meteoroloģiskos apstākļus. Tipiski par nelabvēlīgākajiem meteoroloģiskajiem apstākļiem tiek uzskatīta stabilas atmosfēras (stabilitātes klase F pēc Paskvila skalas) un bezvēja (vēja ātrums līdz 1,5 m/s) situācija. Savukārt par vidējiem meteoroloģiskajiem apstākļiem tiek uzskatīta neitrāla atmosfēras stabilitātes klases D un vēja ātruma 5 m/s. Zinot, ka meteoroloģiskie apstākļi Latvijā ir pietiekami daudzveidīgi, sekū aprēķinus vēlams veikt arī pie citiem raksturīgiem apstākļiem, par kuriem ir pieejami ilglaicīgu meteoroloģisko novērojumu dati.

Avāriju sekū izplatības novērtēšanai var izmantot datorprogrammas, piemēram:

- ALOHA (ASV Nacionālā okeāna un atmosfēras pārvalde un Vides aizsardzības aģentūra);
- FLACS-EFFECTS (Gexcon, Norvēģija);
- Shell FRED;
- Phast (DNV GL, Norvēģija).

Avārijas sekū novērtēšanas datorprogrammas dod iespēju noteikt avārijas sekas atsevišķi katram avārijas scenārijam pie noteiktiem meteoroloģiskajiem apstākļiem, līdz ar to būtiski ir saglabāt saikni starp iegūtajiem sekū novērtējuma rezultātiem un identificētajiem avārijas scenārijiem.

Skaitliskā riska aprēķinu atvieglošanai un plašākai rezultātu atspoguļošanai, izmantojamas skaitliskā riska novērtēšanas datorprogrammas, piemēram:

- FLACS-RISKCURVES (Gexcon, Norvēģija);
- Shell Shepherd;
- Safety (DNV GL, Norvēģija).

Skaitliskā riska novērtēšanas datorprogrammas dod iespēju vienlaicīgi apstrādāt lielu skaitu avārijas scenāriju, nosakot katra notikuma un tā ietekmējošo faktoru varbūtību, kā arī avārijas sekas katrā notikumu sakritības variantā. Iegūtie rezultāti raksturo gan potenciālo avāriju seku izplatību, gan iespējamību, ka noteikta līmeņa sekas var apdraudēt noteiktu vietu vai teritoriju paaugstinātas bīstamības objekta apkārtnē.

Riska aprēķina rezultātus ir nepieciešamas attēlot kartogrāfiski. Avāriju kaitīgās iedarbības zonās, vēlams identificēt jutīgus objektus – skolas, bērnudārzus un slimnīcas, kā arī citas sabiedriskās ēkas ar lielu cilvēku pulcēšanos.

Domino efekta avārijas var izraisīt noteiktas intensitātes siltuma starojums un noteikta līmeņa pārspiediens. Tiek pieņemts, ka toksiskas iedarbības avārijas nerada domino efekta avārijas blakus esošajos objektos. Profesionālajā literatūrā ir pieņemts, ka domino efekta avārijas var izraisīt siltuma starojums ar intensitāti $\geq 8 \text{ kW/m}^2$ un pārspiediens, kas ir $\geq 0,1 \text{ bar}$.

5 SABIEDRĪBA AR IEINTERESĒTAJĀM PUSĒM

Informācija par objekta radīto apdraudējumu ārpus objekta teritorijas ir jādara zināma vietējai pašvaldībai, apkārtnes iedzīvotājiem un VUGD. Vietējā pašvaldība ir atbildīga par teritorijas izmantošanas plānošanu. Tās uzdevums ir noteikt teritorijas izmantošanas nosacījumus, atbilstoši objekta radītajam apdraudējuma veidam un pakāpei.

Objekta apkārtnes iedzīvotāji ir ieinteresēti zināt apdraudējuma veidu un nozīmību, ko viņu dzīves teritorijā rada paaugstinātas bīstamības objekti. Paaugstinātas bīstamības objektu radītais apdraudējums un tam atbilstoši saimnieciskās darbības aprobežojumi, objekta ekspluatācijas un drošības zonās var samazināt nekustāmā īpašuma vērtību.

Savukārt VUGD šī informācija ir nepieciešama gatavības nodrošināšanai apkārtnes iedzīvotāju glābšanai un materiālo vērtību aizsardzībai avārijas situācijās.

5.1 Sabiedrības informēšana

Sabiedrības informēšanas nosacījumi ir noteikti MK noteikumu Nr. 131. IX pielikumā. Sabiedrības informēšana par saimnieciskās darbības ieceri var tikt veikta dažādās ieceres attīstības stadijās. Lai nodrošinātu sabiedrības informēšanu jauna objekta atbildīgajai personai ir jāorganizē publisko apspriešanu pirms RANP iesniegšanas Vides pārraudzības valsts birojam, pie nosacījuma, ka informācija par objekta rūpnieciskās avārijas riskiem nav sniegta ietekmes uz vidi novērtējuma un detālplānojuma vai būvniecības ieceres publiskā apspriede.

Esošiem objektiem, kuri savā darbībā izmanto MK noteikumu Nr. 131 noteiktās kvalificējošās bīstamās ķīmiskās vielas un ir sasnieguši bīstamo vielu daudzumus, kas tos padara par paaugstinātas bīstamības objektiem, publiskā apspriede ir jāveic pirms RANP iesniegšanas Vides pārraudzības valsts birojam.

MK noteikumu Nr. 131. IX nodaļā ir norādīti nosacījumi, pie kādiem ir jāveic atkārtota publiskā apspriede. Šajā nodaļā ir norādīts, ka daļa no RANP iekļautās informācijas, atbilstoši normatīvajiem aktiem var tikt uzskatāma par ierobežotas pieejamības informāciju. Tādā gadījumā objekta atbildīgā persona papildus izstrādā saīsinātu RANP, kas būtu brīvi pieejams sabiedrībai.

MK noteikumu Nr. 131. IX nodaļā ir noteikts, ka objekta atbildīgajai personai ir jāizstrādā Informatīvais materiāls sabiedrībai, ko saskaņo ar VUGD un pēc tam divu nedēļu laikā elektroniski iesniedz Valsts vides dienestam.

5.2 Teritorijas izmantošanas aprobežojumu noteikšana un ievērošana

Atbilstoši Aizsargjoslu likumam, ap paaugstinātas bīstamības objektiem jānosaka ekspluatācijas un drošības aizsargjoslas, kurās saimnieciskā darbība jāierobežo ar servitūta tiesībām. Ekspluatācijas aizsargjoslu mērķis ir noteikt teritoriju ārpus paaugstinātas bīstamības objekta, kas tam ir nepieciešama, lai veiktu savu tehnoloģisko iekārtu apkopes un remonta darbus. Savukārt Drošības aizsargjosla ap paaugstinātas bīstamības objektu tiek noteikta ar mērķi nodrošināt drošus attālumus, lai aizsargātu cilvēkus un materiālās vērtības no potenciālie iespējamām avārijām paaugstinātas bīstamības objektā un, lai aizsargātu paaugstinātas bīstamības objektu no darbībām, kas var apdraudēt tā drošību. Aizsargjoslas ap paaugstinātas bīstamības objektu ir jānofiksē zemes grāmatā.

Vietējās pašvaldības nosaka teritorijas izmantošanas zonējumu un teritorijas izmantošanas aprobežojumus. 2017. gadā Latvijas vides pārvaldības asociācija izstrādāja "Vadlīnijas rūpniecisko avāriju riska objektu izvietojanas minimālo drošības attālumu un teritorijas izmantošanas un apbūves ierobežojumu noteikšanai teritorijas plānošanas dokumentos", kurās ir apkopotas rekomendācijas, kā noteikt teritorijas aprobežojumus ap paaugstinātas bīstamības objektiem, ņemot vērā starptautiski atzītu akceptējamā riska līmeni.

5.3 Darbības ar potenciālajiem Domino efekta avāriju gadījumiem

Ja riska aprēķini uzrāda, ka objekts var izraisīt Domino efekta avāriju kādā vai vairākos tuvumā esošos objektos, ir jāveic pamatavāriju riska scenāriju, kas var izraisīt Domino efekta avāriju papildus analīze. Šīs analīzes mērķis ir noskaidrot Domino efekta avārijas iespējamību un vēlams to salīdzināt ar akceptējamā riska kritērijiem. Gadījumos, ja Domino efekta avārijas iespējamība ir nepieļaujami augsta, ir jānovērtē riska samazināšanas iespējas. Tās var būt vērstas uz avārijas iespējamības vai avārijas kaitīgās iedarbības attālumu samazināšanu.

Objekta atbildīgā persona par Domino efekta draudiem informē potenciāli apdraudētos objektus un saskaņo avāriju apziņošanas kārtību, kā arī vienojas par drošības pasākumiem, kas būtu jāievēro apdraudētajam objektam, saņemot brīdinājumu par avāriju vai tās draudiem. Par Domino efekta draudiem būtu vēlams informēt arī VUGD un vietējo pašvaldību.

Ja objekts saņem informāciju no tuvumā esošā paaugstinātas bīstamības objekta par to, ka tajā iespējamās avārijas var izraisīt Domino efekta avārijas eskalāciju, objekta atbildīgā persona saskaņo Domino efekta avārijas izraisošā objekta avāriju apziņošanas kārtību, kā arī vienojas par drošības pasākumiem, kas būtu jāievēro objektam, saņemot brīdinājumu par avāriju vai tās draudiem. Objekta atbildīgā persona izvērtē iespējas samazināt Domino efekta avārijas eskalāciju no saimnieciskās darbības objekta teritorijā un iespējas ierobežot Domino efekta avārijas radīto kaitīgo iedarbību uz objekta tehnoloģiskajām iekārtām.